Bloeyendael bulletin

november 2026

Ons Jubileum en Vrijwilligers Gezocht!

Oever-reconstructie

Vrijwilligersuitje

'Een lief parkje'

Bloeyendael viert feest

Bloeyendael Zusterpark

Bloeyendael in kaart gebracht

Ons Jubileum en Vrijwilligers Gezocht!

Inmiddels is het grote jubileumfeest ‘50 jaar Natuurpark Bloeyendael’ in Theaterhuis De Berenkuil aan de Biltstraat alweer voorbij. Ongeveer 90 gasten genoten van muziek, lezingen, een pub-quiz en een heerlijke borrel. Het was een mooi feest! Veel dank aan het organiserend comité!

Paul Brassé vertelde tijdens het jubileumfeest over onze geschiedenis. Hij deed dat óók al in een podcast van de Oost-Krant, in gesprek met Karin van den Boogaert en ‘sidekick’ Arnoud Wolff. Luister deze vooral terug want het is veel meer dan ‘een stukje geschiedenis’; het is een heel mooi gesprek met een Bloeyendael-kenner in hart en nieren over Bloeyendael! De podcast is te beluisteren via onze website (www.bloeyendael.nl)

Er was echter nog meer ‘jubileum’, waarover je in dit bulletin kunt lezen; Bloeyendael-ontwerper Hans Pemmelaar bezocht ‘zijn’ park, de vrijwilligers maakten een ‘jubileum’-uitje naar de Marker Wadden.

Iets anders: Bloeyendael werd lid van de groep ‘Zusterparken’ van Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug, een verbinding met parken en groen-initiatieven die streven naar een betere ‘groen’-verbinding tussen de stad en het Nationaal Park. We proberen hiermee bij te dragen aan de natuur in Utrecht en versterken tegelijkertijd onze zichtbaarheid en ons netwerk in de stad.

En tegelijkertijd gaat het werk in het park ook door; Utrechtse studenten brachten de vegetatie in kaart, walkanten gaan opgeknapt worden en onze vrijwilligers hooiden meerdere dagen. Het werk in Bloeyendael kan alleen plaatsvinden met voldoende vrijwilligers. Wil je graag eens meehelpen, ook al kun je niet vaak of een hele dag; dat kan! Zelfs als je conditie niet toelaat om te hooien of harken ben je welkom; we zoeken ook vrijwilligers die de lunch en koffie voorbereiden tijdens onze werkdagen; gezellig, en steevast veel dank en waardering van de vrijwilligers. Mail naar: vrijwilligers@bloeyendael.nl

Lees over dit alles in dit mooie bulletin; wederom gemaakt door Jan Heijmans, Nora de Groen en Karel Meijer en verspreid door vrijwilligers. Hulde aan hen!!

Piet van Ommeren, voorzitter

REDACTIE
Nora de Groen, Jan Heijmans
FOTOGRAFIE
Els Hortensius, Naomi Ooms, Hans Keijzer, Els Morra, Nora de Groen, Paul Brassé, Hans Kramer, Jan Heijmans
VORMGEVING
Karel Meijer, Utrecht
DRUK
HelloPrint (www.helloprint.nl)
LOGO
Illustratie Dick Bruna © copyright Mercis bv, 1991

De foto op de voorpagina is van Els Hortensius, zij won de jubileum foto-wedstrijd

Oever-reconstructie

Bloeyendael is een gastvrij park. Dat geldt zeker voor de flora en fauna. Laatst is de das nog met trompetgeschal begroet. Maar er zijn ook beperkingen. Zo zien we de reuzenberenklauw liever gaan dan komen. De Japanse duizendknoop wordt te vuur en te zwaard bestreden. En loslopende honden zijn ook niet gewenst. En dan hebben we nog de rivierkreeft.

Om precies te zijn: de rode Amerikaanse variant (Procambarus clarkii), en daar ook weer varianten van. Deze schaaldieren zijn inmiddels met vele miljoenen in de Nederlandse wateren aanwezig en ze laten zich niet verjagen. Er valt weinig positiefs over deze diersoort te vermelden, behalve dat ze goed smaken. Ze graven holen en tunnels in de waterbodem en oevers. Dat kan leiden tot verzakkingen en afbrokkelingen van die oevers. Ze zorgen voor troebel water en dat leidt weer tot afname van de waterflora. Ze verdringen de inheemse kreeftsoorten en maken andere waterbewoners het leven onmogelijk.

De Amerikanen zijn ook in Bloeyendael actief. Hoewel we er zelden een te zien krijgen. Maar het pad langs de Biltse Grift (langs de Offerhausweg) heeft er behoorlijk van te lijden. Er vallen gaten in en het wordt gaandeweg gevaarlijk voor met name de paarden als er in het park gewerkt wordt. Daarom gaat een deel van het pad over zo'n zestig meter verbreed en versterkt worden. Aannemer Agterberg plaatst een dubbele rij paaltjes langs de oever. De zaterdagvrijwilligers van Bloeyendael gaan de ontstane vakken met wilgentenen opvullen. Er ontstaat zodoende een takkenril zoals we die kennen van de afrastering langs de Galileïlaan. Maar dan in het water. Vervolgens stort de aannemer het nieuw aangesloten stukje pad vol met speciale klei. We hopen dat deze constructie Procambarus clarkii-bestendig is. Beheerder Hans Schriever ziet de werkzaamheden graag nog dit jaar plaats vinden.

Jan Heijmans

Vrijwilligersuitje

Op zaterdag 13 juni was de zomer nog zeker niet begonnen. Zestien graden en een fikse westenwind. Rond 12.00 vertrok de Bloeyendael-karavaan, acht auto's met 31 m/v aan boord naar Lelystad. Om een uur zette veerboot Nieuw Horizon van Natuurmonumenten ons over naar de Marker Wadden. De wind was nog meer aanwezig dan thuis, maar dat hoort bij de Wadden.

In het bezoekerscentrum was er thee/koffie met appelgebak. De groep werd gesplitst in twee en voorzien van deskundige begeleiding, een vrijwilliger van Natuurmonumenten. Zij namen ons mee in de geschiedenis en het heden van dit door de mens ontworpen en door de natuur afgemaakte monument van de natuur. We deden veel niet alledaagse waarnemingen. Zowel flora als fauna, hoewel de laatste vooral uit vogels bestaat. Zo zagen we veel kluten, grutto's, visdieven, slobeenden, kuifeenden, grauwe en Canadese ganzen, een bontbekplevier, een tureluur, twee Caserca eenden en als kers op de taart: vier baardmannetjes, die daar op vrij grote schaal voorkomen. Bovendien werd de roerdomp gehoord. De plantenkenners waren onder de indruk van grote velden moerasandijvie, verder werden genoteerd: engelwortel, wilde reseda, witte honingklaver, grasanjers, rietorchis, grote gele ratelaars, wilde margrieten, moeraswespenorchis (lekkernij voor de ganzen), duindoorn en heel veel riet.

Om 17.00 namen we afscheid van de Wadden en koersten we weer op Lelystad aan. Het was mooi geweest! Thuis was de catering van buurtcafé Vonk al gearriveerd. Van het oorspronkelijke plan om buiten te eten, moest worden afgeweken. Te koud. Dat werd dus improviseren in Bloeyendael Binnen om voor 27 mensen een zitplaats te creëren. Maar dat is de vrijwilligers wel toevertrouwd. Voorzitter Piet van Ommeren bedankte een ieder die daarvoor in aanmerking kwam. Uiteindelijk waren we dat allemaal. En zo eindigde deze mooie dag in majeur.

Jan Heijmans

'Een lief parkje'

Op zondag 12 juli 2026 was voormalig landschapsarchitect in dienst van de gemeente Utrecht Hans Pemmelaar op ons verzoek weer voor het eerst sinds vele jaren in het door hem ontworpen Park Bloeyendael. Hij woont nu in Friesland maar kon het combineren met een feest in Utrecht.

De volkstuinen en het park (volgens Pemmelaar dacht men aan een 'pauzepark' voor de te bouwen kantoren) waren destijds al voorzien in het bestemmingsplan Rijnsweerd. In de jaren '70 werd Pemmelaar in de sfeer van de destijds roerige tijden als officieus enfant terrible aangenomen, als verjonging in een team van mensen die in de jaren '50 waren begonnen en tegen hun pensioen liepen. Als je nu ziet hoeveel mensen er rond het middaguur door Bloeyendael wandelen kan je terecht van een pauzepark spreken.Hij kreeg de vrije hand om het park te ontwerpen. Het lag toen nog vrij afgelegen, in de beginjaren was hij vrijwel de enige die daar wandelde. (Hij heeft destijds ook het Beatrixpark en het volkstuinenpark in Lunetten ontworpen).

Je zou kunnen denken dat het park is aangelegd met een zogenaamde grondbalans: grond die ergens wordt uitgegraven wordt elders opgebracht maar de landschapsarchitect wist te vertellen dat er grond was aangevoerd – vooral veen uit de provincie Utrecht – en dat moest ook wel want de sloten lagen er al. De schets op blz. 4 van het vorige bulletin (juli 2026) – waar in het rood gebouwen waren ingetekend in de volkstuin én in het park – werd gehanteerd door het Ontwikkelingsbedrijf dat in die tijd een afdeling had in elke Nederlandse stad en plekken mocht aanwijzen waar gebouwd mocht worden. Pemmelaar is complimenteus voor de unieke samenwerking die tot stand is gekomen tussen de stichting en de gemeente en hoopt dat er ook voldoende aanwas zal blijven voor het verouderende vrijwilligersbestand. Op de vraag hoe de heemtuin was opgezet stelt Pemmelaar dat de intentie was dat het vanzelf zou opkomen. Er zijn geen planten geïntroduceerd maar Pemmelaar was wel onder de indruk van de grote bollenplantactie die de stichting in het begin organiseerde. Hans Schriever stelt dat het nu een mengvorm is: er zijn in de loop van de tijd wel wat planten geïntroduceerd, waarvan de meeste zich hebben kunnen handhaven. Dat is een andere benadering dan bij voorbeeld de tuin van Ger Londo in Leersum: op een redelijk kleine oppervlakte zijn daar een aantal verschillende gradiënten aangelegd die altijd zorgvuldig in stand zijn gehouden. Bij zijn bezoek aan Bloeyendael vond Londo het park een beetje saai…

Pemmelaar had de kantoorkolos van VSB/Fortis (nu de verblijfplaats van de Provincie) liever een kwartslag gedraaid gezien zodat je vanuit het park tegen de smalle kant aankijkt. Zijn stille verzet tegen deze visueel niet te ontwijken achtergrond was het plaatsen van de rode beuk op het speelveld. Als je er voldoende dichtbij staat en via de top omhoog kijkt kan de Witte Wolk (zoals de architect zijn blokkendoos liefkozend noemde) kan je het gebouw even wegwanen. Net zo heeft hij de bomenrij langs de Galileïlaan (langs de grote weide) bedacht om deze laan en de daarachter staande gebouwen aan het zicht te onttrekken.

Pemmelaar wil(de) 'de natuur inschakelen in de groenaanleg van de plantsoenendiensten' en in het volkstuincomplex ATV Stadion kan je dat zien aan de stukjes (wild) groen die hij heeft voorzien tussen de tuinen in: vandaag de dag zijn dat het essenbosje, het vlinderbosje en de bloemenweide met poel zodat niet het hele complex er saai en vlak uitziet. De ontwerper vindt het mooie aan Park Bloeyendael dat het op zichzelf staat, dat het niet hoort bij een gebouw of een bedrijf, omdat het echt bedacht is vanuit het destijds gebruikelijke idee dat het voor iedereen toegankelijk moet zijn.

Al rondwandelend met ons wordt onze gast aangenaam verrast door sommige plekjes, sommige zichtlijnen die hij destijds bedacht. Het park kan je flexibel onderhouden, je kunt er gemakkelijk dingen aan toevoegen of dingen weghalen. Kortom: hij vindt Park Bloeyendael een 'lief parkje'.

Nora de Groen

Bloeyendael viert feest

Zaterdag 26 september, een prachtige herfstdag. In de voortuin van theaterhuis De Berenkuil, aan de Biltstraat, klonk opgewekte muziek van de feestband van Harmonie De Bazuin uit de Meern. Een van de blazers was Ton Rennen, oud voorzitter van de Stichting Bloeyendael. Want daar draaide het om op deze dag, om Natuurpark Bloeyendael. Het park vierde zijn vijftigste verjaardag.

Binnen werden de vrijwilligers, donateurs en genodigden welkom geheten door het comité van ontvangst. De knusse grote zaal van het gebouw, vroeger het Pathologisch Instituut van Diergeneeskunde, was goed gevuld. Voorzitter Piet van Ommeren mocht de jubilaris als eerste toespreken. Hij roemde de hoge ecologische waarde van "het enige echte natuurpark van Utrecht en omgeving". Bloeyendael is een plek om te zijn. Er loopt een NS wandeling doorheen. Op werkdagen wemelt het er van de lunchende

kantoormensen. Er komen Oekraïense vluchtelingen en daklozen slaan er soms hun kampement op. Het is een park om te leren, met rondleidingen en excursies. En een plek om te werken in de natuur, met meer dan 100 vrijwilligers. Het is een ecologische schakel tussen het buitengebied en de binnenstad. Bloeyendael is een ecologisch kerngebied dat vermoedelijk in de toekomst vanwege de verwachte bouw van vele woningen in de buurt, onder druk komt te staan. En daar wil het bestuur zich alvast op voorbereiden met het uitdenken van initiatieven. Het proces is volop gaande.

Het park is onderdeel van een groen samenwerkingsverband. Het is aangesloten bij de Zusterparken van Nationaal Park Utrechts Heuvelrug. Er is een goede samenwerking met Team Groenbeheer van de Gemeente. Samenwerking met de Universiteit en met Meer Bomen Nu. De voorzitter prees de inzet van allen, hij noemde drie namen die er uitspringen. Hans Pemmelaar, de ontwerper van het park. Theo de Ronde die begon als imker en zich verder ontwikkelde van actievoerder tot de autoriteit van het park waar niemand om heen kon. En Hans Schriever, al 25 jaar vrijwilliger, waarvan 10 jaar als (coördinator) beheerder.

De fotowedstrijd 'De pracht van Bloeyendael' werd gewonnen door Els Hortensius. Haar foto prijkt op de voorpagina van dit bulletin. En op de muur van het paviljoen Bloeyendael Binnen.

Paul Brassé, de historicus van het park, doorliep nog eens de roemruchte geschiedenis van Park Bloeyendael. Voor 1975 bestond de ruimte uit de Johannapolder. De A27 was in aanleg en de kantoren in opmars. Landsschapsarchitect Hans Pemmelaar kreeg de opdracht van de Gemeente Utrecht een park met een aanpalend volkstuinencomplex te ontwikkelen. Hij liet zich inspireren door Louis G. Le Roy en Ger Londo. Pemmelaar liet veel over aan de natuur, dus geen enorme aanplant. De lezing van Paul werd gelardeerd met foto's uit dat verleden. In 1990 ontstond er plotseling een bedreiging van het voortbestaan. Er

kwam een geheime notitie boven water waarin er veel beton de plaats van het groen in zou gaan nemen. Er waren nieuwe kantoren en een sneltram gepland. De tuinders van het nabij gelegen ATV Stadion zouden daar ook de dupe van worden en dat schoot hen in het verkeerde keelgat. Er is veel en nadrukkelijk actie gevoerd. Met raamposters, donateur- en handtekeningenwerving, open dagen en rondleidingen. Op 19 oktober 1990 zag 'De structuurschets De strook Oostrand Utrecht2' het licht. Daarin werden het voortbestaan van het park en ATV Stadion gewaarborgd. Kort daarna is de Stichting Bloeyendael opgericht, die het park samen met de gemeente beheert. Dankzij de inzet van Utrecht Oost met inventieve burgers. "Zonder hen hadden we vandaag geen feest gevierd".

Floris Brekelmans stads-ecoloog stelde de aanwezigen, veelal liefhebber en/of kenner van de natuur, op de hoogte van de groene stand van zaken in Bloeyendael en omstreken. Het park heeft zich in 50 jaar ontwikkeld van een open pol-

derlandschap naar een gevarieerd gebied met open velden en opgaande loofbossen. Het is mede door het natuurbeheer en de bodem – kleiafzettingen uit het stroomgebied van de Rijn – een bijzonder gebied geworden. Bloeyendael (met omgeving) kan bogen op een grote biodiversiteit. Zo werden in de Nationale Databank Flora en Fauna in 10 jaar tijd 10.000 waarnemingen uit het gebied geregistreerd. Waarvan 372 planten. Een bijzondere plant is het groot spiegelklokje op de natuurakker. Dit akkerplantje kwam vroeger verspreid voor in het Kromme Rijngebied, maar is tegenwoordig in het wild uitgestorven. De natuurakker biedt bezoekers de mogelijkheid zich een idee te vormen van de rijkdom aan planten die ooit op de graanvelden te vinden was. Oprukkende exoten zijn er ook. Met name de Amerikaanse rivierkreeft, die ook de wateren in en om Utrecht onveilig maakt. Volgens de ecoloog is het goed mogelijk dat door de impact van de kreeften op het watersysteem de ringslangen het veld moeten ruimen. In Bloeyendael vinden we nog nauwelijks eieren in de broeihopen. Daar staat tegenover dat de das, bijna uitgestorven op een burcht in het Hilversumse na, zijn weg terug weer heeft gevonden.

Het officiële deel van de middag eindigde met een pubquiz. Onder leiding van Hans Hartman en Ton Rennen. De echte kenners van het park kwamen daarbij bovendrijven. Uiteindelijk won Ton van Alphen de eerste prijs. Ton wist hoeveel banken er in Bloeyendael staan. De presentatoren en de fotografen van deze middag, Hans Keijzer en Els Morra, mochten een potje Bloeyendaelhoning mee naar huis nemen.

In een gezellige sfeer gleed deze mooie middag langzaam weg in het boek der herinneringen.

Jan Heijmans

Bloeyendael Zusterpark

Bloeyendael is in juli het twintigste lid geworden van de groep Zusterparken van het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug. Daarmee trad het toe tot een netwerk dat werkt aan het verbinden en versterken van groen in en om de stad. Er zijn inmiddels vijftien Zusterparken in de gemeente Utrecht, vier in Amersfoort en een in Veenendaal. (www.pip-partners.nl/zusterparken/ #Zusterparken)

Melissa de Raaij van Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug en ikzelf bezegelden die toetreding tijdens een werkdag met veel vrijwilligers. We onthulden het 'zusterparkbord' waarop staat vermeld: "In NATUURPARK BLOEYENDAEL staat de natuur voorop! Daarom is Bloeyendael een Zusterpark van het Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug".

Melissa de Raaij: "Plekken als Bloeyendael zijn belangrijke groene stapstenen in de stad voor natuur en mens. En deze plek vormt letterlijk een schakel tussen de stad en het Nationaal Park, dat sinds kort aan de stad Utrecht grenst. We zijn trots dat Natuurpark Bloeyendael, in zijn jubileumjaar, ons twintigste Zusterpark wordt. Zo blijven we samen bouwen aan groene verbindingen tussen de stad en Nationaal Park Utrechtse Heuvelrug!"

Bloeyendael is inmiddels betrokken bij een gezamenlijke activiteit: er wordt samengewerkt met Zusterpark Voordorp en Voorveldse Polder in het verkennen van groenverbindingen tussen deze parken. Voorveldse Polder heeft een nieuw beheerplan (gemaakt door Paul van Kan) waarin groenverbindingen ook speciaal aandacht krijgen. Met dit beheerplan en met de resultaten van een 'wandel-onderzoek' van de drie organisaties zal geprobeerd worden met de gemeente verder te overleggen over mogelijkheden om de groenverbindingen te verbeteren.

Bloeyendael neemt ook deel aan de groep 'Parkmakers'. Parkmakers verbinden het groen in de stad, werken samen, èn doorbreken de denkbeeldige grens tussen stad en het ommeland. Parkmakers-bijeenkomsten zijn een prima basis voor uitwisseling van ervaringen en inzichten en voor gezamenlijk optreden.

Piet van Ommeren

Waarom willen we hier aandacht aan besteden?

Een voorbeeld: er zijn al lang geen eekhoorns meer waargenomen in Voordorp (Tuinenpark Ons Buiten). Zijn ze weggejaagd door de halsbandparkieten? Ze zijn nog wel in de omgeving gezien, volgens waarneming.nl, zoals in de Voorveldse Polder. Zitten ze ook in Bloeyendael? (Ja, in oktober is er nog een bij het paviljoen gesignaleerd) En kunnen ze op de een of andere manier veilig weer terug naar Voordorp/Ons Buiten? Welke routes en obstakels zijn er tussen onze verschillende groene zones? En wat kunnen we eraan verbeteren?

Bloeyendael in kaart gebracht

Bloeyendael is een natuurpark en onderscheidt zich daardoor van het gewone stadspark. Vrijwilligers en bezoekers zijn doorgaans onder de indruk van "de natuur" die ze in het park aantreffen. Maar wat groeit en bloeit er nu eigenlijk? Biologen in opleiding van de Universiteit van Utrecht deden onderzoek en brachten onlangs verslag uit.

Het Bulletin sprak met twee (bachelor) studenten die aan dit project meewerkten. Naomi Ooms en Wessel Kouwenhoven. Ze kenden het park alleen van "langs fietsen". Het werkstuk is een verplicht onderdeel (veldwerk) van het vak Planten, ecosystemen en de mens. Ze voerden het uit, samen met een twintigtal medestudenten en twee docenten, verdeeld over vijf groepen.

Het onderzoek vond deze zomer, in juni, plaats. Vooraf verdiepten de studenten zich in de theorie en bezochten ze andere natuurgebieden. Ze maakten kennis met de diverse soorten vegetatie en wat zij zeggen over de omgeving (vochtgehalte, nutriënten, lichtinval). Plus de samenhang met mens en cultuur. Op een veldje ergens in het Science Park oefenden de groepjes de onderzoeksmethode. Ze werkten in met lint afgebakende vakken ("plots"), waarin systematisch de verschillende soorten werden gelokaliseerd en geteld. Er is op vijftig locaties, volgens de Braun-Blanquet methode gewerkt*. Sommige waarnemingen leidden tot flinke onderlinge discussies, daar leer je van.

Vijf landschapstypes

Niet het hele park is onder de loep genomen. Er is met name in het westelijk deel van het park gewerkt. Daar zijn vijf typische landschapstypes; stinzenbos, oevervegetatie, drassig grasland, bermvegetatie en wilgenbos geïdentificeerd.

Het resultaat is vastgelegd in een verslag: Flora- en vegetatiekartering Park Bloeyendael. Er zijn 163 soorten "vaatplanten" gevonden, exclusief de (korst) mossen. Naast de bekende rietorchis troffen de studenten de bosorchis aan, die tamelijk zeldzaam is. Nog minder voorkomend is een kruising van deze twee soorten. Deze variant is aanwezig in het park.

Volgens Wessel en Naomi zijn er enkele aanwijzingen dat dit deel van het park niet veel te lijden heeft van stikstof. Ze noemen daarbij als indicator het kamgras, dat in de heemtuin voorkomt. Er zijn meer soorten die wijzen op "weinig extra nutriënten (stikstof en fosfor)". Deze bevinding is volgens hen het gevolg van een goed beheer, waar Bloeyendael trots op mag zijn. Ze noemen met nadruk dat hondenpoep een wezenlijke bedreiging van de biodiversiteit van het park is. Zo zelfs dat ze mensen met honden de toegang zouden willen verbieden!

De aankomend biologen stellen met enige spijt vast dat waarschijnlijk een heel groot deel van de Bloeyendaelse flora niet "natuurlijk" is, maar aangeplant of gezaaid. En dat maakt het vaststellen van het type vegetatie soms lastig. Planten als de kievitsbloem en de wilde kardinaalsmuts zijn oorspronkelijk niet van onze streek. Evenmin als de (Canadese) kornoelje. Als afsluiter geven ze nog mee, dat het gewenst is om karteringen te blijven doen. Om de biodiversiteit in de gaten te houden.

Jan Heijmans

* Het rapport kan bij het secretariaat opgevraagd worden

ACTIVITEIT	DATUM	TIJD
Bladharken	Zaterdag 31 oktober	10.00 – 16.00
Bladharken	Zaterdag 14 november	10.00 – 16.00
Boerenkoolmaaltijd	Zaterdag 14 november	nadere informatie volgt nog

50 jaar

Natuurpark
Bloeyendael

Groot spiegelklokje (Legousia speculum-veneris)

Stichting Bloeyendael
Archimedeslaan 1
3584 BA Utrecht

www.bloeyendael.nl

NL74 INGB 0003 4466 50

Tel. 06 4500 5700